

וְשִׁנַּנְתֶּם לְבָנֵיךָ
Torah study at the Intersection of Generations

1. אבל מה היה כאן לפני המפץ הגדול? - עמוס עוז

אבא שלי כתב ספרי מחקר. תמיד קינא בי על שאני כותב חופשי, מה שבא לי, ישר מהראש אל הדף, לא חייב לעשות כל מיני מחקרים, להכיר כל מה שנכתב על הנושא וסביבתו, לבדוק מקורות, לבסס על אסמכתאות, להשוות מובאות, לספק הוכחות, לשלב הערות שוליים – שום כלום. ציפור דרור, רוצה לכתוב "שמואל אהב את צילה"? – מותר לי. רוצה לכתוב "אבל צילה אהבה את ז'לבר"? – גם כן מותר לי. רוצה לכתוב "והנה ז'לבר ושמואל בכל זאת אהבו זה את זה"? – מי בכלל יוכל להתווכח אתי? להפריך? או לגלות חס וחלילה מקורות חדשים שיעמידו את מה שכתבתי באור מפוקפק, אם לא למטה מזה?

אני, מצדי, קצת קינאתי באבא שלי! כשהוא היה מתיישב לכתוב מאמר מדעי, כל השולחן שלו היה מכוסה תמיד בספרים פתוחים, תדפיסים, מאמרים, מקורות, מראי מקום, לגיון שלם של כוחות עזר ושל ארטיילריה מסייעת. אף פעם לא יצא לו לשבת, כמוני, מול דף חלק שמונח לו, לועג לרש, באמצע השולחן הריק. כמו פני הירח בערך, אתה והדף והייאוש: לך תעשה משהו מכלום.

אגב, מדובר באותו שולחן: אחרי מות אבי ירשתי את המכתבה שלו, שכל השנים היתה רגילה להיות מאוכלסת קומות על קומות, כמו כלכותה, ועכשיו היא עומדת אצלי ריקה כמו שדה התעופה בסרייבו.

2. ד שָׁמַע, יִשְׂרָאֵל: ה' אֱלֹהֵינוּ, ה' אֶחָד. ה' וְאֶהְיֶה, אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל-לְבָבְךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ, וּבְכָל-מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם--עַל-לְבָבְךָ. ז' וְשִׁנַּנְתֶּם לְבָנֵיךָ, וְדַבַּרְתָּ בָם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִקְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. ח וְקִשְׂרָתָם לְאוֹת, עַל-גֵּדְךָ; וְהָיוּ לְטָטְפֹת, בֵּין עֵינֶיךָ. ט וְכִתְבָתָם עַל-מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ. (דברים ו')

3. אמר ריב"ל: כל המלמד את בן בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מהר סיני. שנאמר: "והודעתם לבניך ולבני בניך" וסמך ליה "יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב" רבי חייא בר אבא אשכחיה לריב"ל דשדי דיסנא ארישיה, וקא ממטי ליה לינוקא לבי כנישתא. א"ל: מאי כולי האי? א"ל: מי זוטר מאי דכתיב: "והודעתם לבניך" וסמך ליה "יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב". מכאן ואילך רבי חייא בר אבא לא טעים אומצא עד דמקרי לינוקא. ומוספיה רבה בר רב הונא לא טעים אומצא עד דמייתי לינוקא לבית מדרשא.

3. R. Joshua b. Levi said: He who teaches his grandson Torah, the Writ regards him as though he had received it [direct] from Mount Sinai, for it is said; 'and thou shalt make them known unto your sons and your sons' sons', which is followed by, that is the day that thou stoodest before the Lord thy God in Horeb.

R. Hiyya b. Abba found R. Joshua b. Levi wearing a plain cloth upon his head and taking a child to the synagogue [for study]. 'What is the meaning of all this?' he demanded. 'Is it then a small thing,' he replied: 'that it is written: 'and thou shalt make them known to your sons and your sons' sons'; which is followed by, that is the day that thou stoodest before the Lord thy God in

Horeb? From then onwards R. Hiyya b. Abba did not taste meat before revising [the previous day's lesson] with the child and adding [another verse]. Rabbah son of R. Huna did not taste meat until he took the child to school.

4. "אמר רבי אבהו, כגון אבימי ברי, קיים מצות כיבוד. חמשה בני סמכי הוה ליה לאבימי בחיי אביו, וכי הוה אתא רבי אבהו קרי אבבא, רהיט ואזיל ופתח ליה, ואמר אין, אין, עד דמטאי התם.
"יומא חד אמר ליה אשקיין מיא, אדאייתי ליה נמנם. גחין, קאי עליה, עד דאיתער איסתייעא מילתיה ודרש אבימי מזמור לאספ. (קידושין לא):"

5. R. Abbahu said: My son Abimi has fulfilled the precept of honour. Abimi had five ordained sons in his father's lifetime, yet when R. Abbahu came and called out at the door, he himself speedily went and opened it for him, crying, 'Yes, yes,' until he reached it.

One day he asked him 'Give me a drink of water.' By the time he brought it he had fallen asleep. Thereupon he bent and stood over him until he awoke. It so happened that Abimi succeeded in interpreting, A song of Asaph. (Kiddushin 31b)

6. רש"י - בעודו גחין לפניו, שהבין במדרש מזמור אחד שבספר תהלים, שלא היה מבין בו קודם לכן לדורשו.
ויש מפרשים שמקרא זה לבדו דרש - "מזמור לאספ א-להים באו גוים בנחלתך וגו'", קינה לאספ מיבעי ליה! ודרש כך: שאמר אספ שירה על שכילה הקב"ה חמתו בעצים ואבנים שבביתו, ומתוך כך הותיר פליטה בישראל, שאלמלא כך לא נשתייר משונאי ישראל שריד. וכן הוא אומר "כלה ה' את חמתו ויצת אש בציון ותאכל יסודותיה" (איכה ד)."

7. תוספות - אך יש במדרש שאספ אמר שירה על שטבעו בארץ שעריה, משל לשפחה שהלכה לשאוב מים מן הבאר ונפל כדה לבאר, והייתה מצטערת ובוכה, עד שבאה שפחת המלך לשאוב ובידה כלי של זהב, ונפל אותו כלי שם. התחילה הראשונה לשורר ואמרה: עד עכשיו לא הייתי סבורה שיוציא שום אדם כדי שהוא של חרס מן הבאר שאינו נחשב, ועכשיו מי שיוציא אותו של זהב יוציא כדי עמו. כך בני קרח שהיו בלועין כשראו שטבעו בארץ שעריה אמרו שירה אמרו: מי שיוציא השערים יוציא גם אותנו, לכך אמר אספ מזמור שהוא ממשפחת קרח.

8. ראש דְּבָרָךְ אָמַת קוֹרָא מְרֵאשׁ
דוֹר וְדוֹר עִם דּוֹרְשֶׁךָ דְרֵשׁ

9. א בְּרֵאשִׁית, בְּרֵא אֱלֹהִים,
אֵת הַשָּׁמַיִם, וְאֵת הָאָרֶץ.

10. יוֹצֵר אוֹר

יֵלֵד קֶטֶן מְנוּפֵף לְאִמּוֹ לְשָׁלוֹם
הִיא עַל הַמְדַרְכָּה מוּלוֹ,
וְאֲנִי מְגַלֶּה אֶת פֶּשֶׁר הַתְּפִילָּה:
"עוֹשֶׂה שָׁלוֹם
וּבוֹרֵא אֶת הַכֶּלִּי"